

TARTALOM

BEVEZETÉS	6
A KÉSŐ MODERNSÉG VILÁGIRODALMÁBÓL	8
A MODERNSÉG KÉSŐI SZAKASZÁNAK TÁRSADALMI, GAZDASÁGI KÖRNYEZETE	8
Multipoláris világ 8 ■ Népiirtások 9 ■ Szuperhatalmak és hidegháború 9 ■ A gyarmati rendszer felbomlása 9 ■ Világ- és emberkép 10 ■ Nyelvkérdés és hagyomány 10	
SZELLEMI KÖRNYEZET	11
A lényeg kimondhatatlansága 11 ■ Nyelvjáték 11 ■ Hanyatló civilizáció 12 ■ Összefogó tudat 12 ■ Történetiség, végesség, önértés 12 ■ Kollektív tudattalan 13 ■ Relativizmustapasztalat 13	
LÍRAVÁLTOZATOK	17
Igény a megkülönböztetésre 17 ■ A késő modern költészet néhány jellemzője 18	
Tárgyiasság és újklasszicizmus – Thomas Stearns Eliot	18
<i>A háromkirályok utazása</i> 19 ■ Újraírás 20 ■ Szereplő, drámai monológ 20 ■ Utazástoposz 21 ■ Jézus-jelképek 21 ■ Újjászületés 21 ■ Tárgyiasság költészet, újklasszicizmus 21 ■ <i>Négy kvartett</i> – részletek 22 ■ <i>Vásottkarom és Enyvestalp</i> – részlet a <i>Macskák könyvéből</i> 23	
A hagyomány mint világ- és önértelmezés – Ezra Pound	24
<i>A jócimbora balladája</i> 24 ■ <i>In a Station of the Metro</i> 27 ■ <i>Egy metróállomáson</i> 27 ■ <i>A metró egyik állomásán</i> 27 ■ <i>Egy metróállomáson</i> 27	
Zárt szövegvilág – Gottfried Benn	28
<i>Kék óra</i> 28 ■ Klasszikus forma 29 ■ Motivikus kapcsolatok 29 ■ Elégikus és törmeléken lírai történet 29 ■ Párbeszédhelyzet 30	
Félperiféria és újnapiesség – Federico García Lorca	31
<i>Alvajáró románc</i> 31	
A beatirodalom – Allen Ginsberg	34
<i>A leples bitang</i> 35	
PRÓZAFORMÁK	36
A késő modern széppróza néhány jellemzője 37	
Világok határán – Franz Kafka	37
<i>Az átváltozás</i> – részlet 38 ■ Átváltozástörténet és példázat 40 ■ Fantasztikum és valóság realitás-jellegének felcserélődése 41 ■ Nézőpontok 41 ■ Folyamatszerű változás 42 ■ Kirekesztődés 42 ■ Konvencionális és mélyebb igazságok 42 ■ Értelmezési lehetőségek 43 ■ <i>Vörös István: A magázás művészete</i> – részletek 44	
Egy létparabola és egy filozófiai esszé	45
Franz Kafka: <i>A törvény kapujában</i> 45 ■ Albert Camus: <i>Sziszüphosz mítosza</i> – részletek 47	
Összeérő történetek – Mihail Bulgakov	50
A Mester és Margarita jelentősége 50 ■ <i>A Mester és Margarita. Első könyv, 1. fejezet</i> – részlet 51 ■ <i>A Mester és Margarita. Első könyv, 12. fejezet</i> – részlet 54 ■ <i>A Mester és Margarita. Második könyv, 32. fejezet</i> – részlet 55 ■ Valóság és fantasztikum 58 ■ Woland 58 ■ Apokrif evangélium 58 ■ Regény a regényben: párhuzamosságok 59 ■ Az írás és a beszéd 60 ■ Tér és idő 60 ■ Kettős zárlat 61	
DRÁMA ÉS SZÍNHÁZMŰVÉSZET	62
A drámapoétika változásai 62 ■ A késő modern dráma néhány jellemzője 63	
A színházművészet főbb törekvései	63
Nagykorúvá váló színházművészet 64	
Az elidegenítés brechti színháza	65
„Tudományos színház” 65 ■ Bertolt Brecht: <i>Kurázs mama és gyermekei, 1. jelenet</i> – részlet 67	

Távolságtartás és leleplezés – Bertolt Brecht	68
Hit egy emberibb világban 68 ■ <i>Kurácsi mama és gyermekei, 3. jelenet – részlet</i> 69 ■ Alaphelyzet 71 ■ A háború mint drámai középpont 71 ■ Időviszonyok és jelenetkezés 72 ■ Térviszonyok 72 ■ Epikusság és tézisdráma 73 ■ Kurácsi mama 73 ■ Stüsszi, Eilif, Katrin 73 ■ Az elváráshorizont változása 74	
A várakozás mint létállapot – Samuel Beckett	74
Hagyományfolytonosság 74 ■ <i>Godot-ra várva – részletek</i> 75 ■ Metaforikus tér 79 ■ Idő 80 ■ Bizonytalan emlékezet, örök várakozás 80 ■ Képmások 81 ■ Estragon és Vladimir 81 ■ Pozzo és Lucky 81 ■ Godot 82 ■ Modern világ- és személyiségkép 83 ■ Makszim Gorkij: <i>Éjjeli menedék- hely</i> – részletek 83	
Paraboladráma krimivel fűszerezve – Friedrich Dürrenmatt	85
<i>A fizikusok</i> – részletek 86	
Jelenetekké formált múlt – Arthur Miller	91
<i>Az ügynök halála, 1. felvonás</i> – részletek 91	
PILLANTÁS A POSZTMODERN VILÁGIRODALOMRA	98
A POSZTMODERN	98
A posztmodern társadalmi, szellemi háttere 99 ■ A gondolkodásmód jellemzői 100 ■ Nyelvi fordulat 100 ■ Szövegköztiség 101 ■ A posztmodern látás- és értékelésmód 101 ■ A posztmodern irodalom néhány fontosabb jellemzője 102	
A banalitás végtelen szóáradata – Bohumil Hrabal	104
<i>Táncórák idősebbeknek és haladóknak</i> – részletek 104 ■ Esterházy Péter: <i>Hrabal könyve</i> – részletek <i>A hűtlenség fejezetéből</i> 107	
Mágikus realizmus – Gabriel García Márquez	109
A latin-amerikai irodalom 109 ■ <i>Száz év magány</i> – részlet 110 ■ A mítosz mint kifejezésforma 113 ■ Változatlan emberi lényeg 114 ■ Időszerkezet 114	
Könyvtárlabirintus és világitók	116
Umberto Eco: <i>A rózsza neve</i> – részlet 116 ■ Jorge Luis Borges: <i>Bábeli könyvtár</i> – részletek 120	
„Egy lezajlott história” – Tom Stoppard	122
A posztmodern dráma „klasszikusa” 122 ■ William Shakespeare: <i>Hamlet, második felvonás, 2. szín</i> – részlet 123 ■ <i>Rosencrantz és Guildenstern halott, első felvonás</i> – részletek 123 ■ Újraírt Hamlet: antidráma és ellenhősök 128 ■ Filozófiai kérdésfeltevés, körkörös szerkezet 128	
A HOLOKAUSZTTÉMA AZ IRODALOMBAN	130
FEKETE GYÁSZÜNNEP	130
Elnevezések, megnevezhetőség	131
Egyediség és/vagy összehasonlíthatóság 132 ■ Ábrázolhatóság 133	
Élmény és költészet – Radnóti Miklós	134
Életrajz és megalkotottság 134 ■ <i>Hetedik ecloga</i> 135 ■ Szerkezet és forma 136 ■ Az egységesítő ekloga 136 ■ <i>Razglednicák</i> 137 ■ Forma 139 ■ Expresszionisztikus képiség, ellenpontozás 139 ■ <i>Gyökér</i> 141 ■ <i>Cigány lágerének</i> – részlet 142	
Emlékirat-önéletrajz jellegű szövegek	143
Hitelesség és megformáltság 143 ■ Szép Ernő: <i>Emberszag</i> – részlet 143 ■ Elie Wiesel: <i>Az éjszaka</i> – részlet 144 ■ Jorge Semprun: <i>A nagy utazás</i> – részletek 144	
A személytelenítés és eltávolítás formái	146
A költészet hatalma 146 ■ Paul Celan: <i>Halálfüge</i> 147 ■ Zenei szerkezet 148 ■ Zárt nyelvhasználat 149 ■ Pilinszky János: <i>Harmadnapon</i> 150 ■ Lágertéma és megváltástörténet 151 ■ Billegő jelentés- tartalmak, tárgyiasság és archaizálás 152 ■ Pilinszky János: <i>Harbach 1944</i> 153	
Minimálpoeitika és groteszk – Örkény István	155
Sajátos látásmód 155 ■ <i>In memoriam dr. K. H. G.</i> 155 ■ Szellem és hatalom 156 ■ Dr. K. H. G. felelőssége 156 ■ Minimalizálásra való törekvés 157 ■ <i>Az otthon</i> 157	

Esztétkai tapasztalat és erkölcsi döntéskényszer – Kertész Imre	158
Gyökeresen új poétika 158 ■ <i>Sorstalanság</i> , 1. fejezet – részlet 159 ■ <i>Sorstalanság</i> , 1. és 2. fejezet – részletek 160 ■ <i>Sorstalanság</i> , 4., 5. és 7. fejezet – részletek 161 ■ <i>Sorstalanság</i> , 9. fejezet – részletek 164	
■ Az utánpótlás elvének felfüggesztése 167 ■ Felkínált sorstalanság és megtalált sors 168 ■ Semleges beszédmód 169	
A DIKTATÚRÁK VILÁGA A MODERNSÉGBEN	172
TOTÁLIS RENDSZEREK	172
A parancsolás és engedelmesség társasjátéka – Thomas Mann	175
<i>Mario és a varázsló</i> – részletek 176 ■ Élmény és fikció, parabola 180 ■ Szerkezeti felépítés 180 ■ Művészetfelfogás 181 ■ József Attila: <i>Thomas Mann üdvözlése</i> 181	
Egy felhőtlen, majdnem boldog nap – Alekszandr Szolzsenyicin	182
<i>Ivan Gyenyiszovics egy napja</i> – részletek 182	
Egy nemzedék lelkiismerete – George Orwell	186
<i>1984</i> – részletek 186	
Porod is neki szolgál – Illyés Gyula	188
<i>Egy mondat a zsarnokságról</i> 189 ■ Éluard-hatás 191 ■ Mondatszerkezet, felépítés 191 ■ A zsarnokság meghatározásai 192 ■ Kommunikációs tartalmak 193	
A valószerű képtelensége – Örkény István	193
<i>Tóték</i> , 2. rész 1. kép – részlet 194 ■ Drámai alaphelyzet 197 ■ Lélektani hadviselés 197 ■ Kritikus gondolkodás és befolyásolhatóság 198 ■ A postás és Cipriani 198 ■ A drámai viszonyváltás sajátosságai 199 ■ Új színpadi nyelv felé 200	
Egy egyén, egy író, aki figyel – Bodor Ádám	200
<i>A krétaszag eredete</i> 200 ■ Prózapoétikai sajátosságok 203 ■ Szagok és jelentések 204 ■ Példázatszerűség 205	
NÉV- ÉS KIEJTÉSMUTATÓ	207